Samenwerking (Afval)waterketen Zeeland

Jaarverslag 2020 Samenwerking (Afval)waterketen Zeeland

30 juni 2021

Inhoud

Samenvatting ... 3
Inleiding ... 4
Resultaten van SAZ+ in 2020 ... 5
Van Visie waterketen Zeeland naar Gezamenlijke Strategie SAZ+ 2030 ... 5
Programmalijn 1. Inrichting buitenruimte, integrale programmering ... 6
Gezamenlijke Blauwdruk GRP ... 6
SORBET / AZON ... 7
Gezamenlijke voorbereiding Omgevingsvisie ... 9
Programmalijn 2. Water in de keten, doelmatige duurzame waterketen ... 10
RIOBASE ... 10
Gezamenlijk gemalenbeheer gemeenten Bevelanden en Tholen ... 11
Gezamenlijk gemalenbeheer gemeente Middelburg en waterschap Scheldestromen ... 12
Rioleringsdata delen via Dataportaal Zeeland ... 13
Werking / gebruikersgroep RioGL ... 14
Benutten effluent RWZI ... 15
Optimalisatie sturing afvalwater (procesautomatisering) ... 15
Rioolvreemd water ... 17
Programmalijn 3. Water in de bebouwd kom, klimaatbestendigheid in beeld ... 18
Uitvoering Stedelijke Water Opgave ... 18
Klimaatadaptatie strategie Zeeland (KASZ) ... 20
Kennisuitwisseling Klankbordgroep SAZ+ ... 20
Kostenontwikkeling SAZ+ ... 21
Financiën 2020 ... 22

Samenvatting

Voorliggend jaarverslag geeft een weergave van de uitgevoerde activiteiten en behaalde resultaten van SAZ+ (Samenwerking Afvalwaterketen Zeeland) in 2020. De samenwerking bestaat uit de 13 Zeeuwse gemeenten, Evides en waterschap Scheldestromen. Het gezamenlijk doel is het effectief en verantwoord in stand houden en vormgeven van de waterketen.

De Visie waterketen Zeeland is door vertaald naar een gezamenlijke Strategie SAZ+ 2030, waarin strategische doelen zijn uitgewerkt. Vanuit de technisch inhoudelijke waterketen die centraal staat, komt klimaatadaptatie, specifiek de verwerking van water in het stedelijk gebied, omgevingswet en assetmanagement en de integrale programmering tussen deze onderdelen sterk aan bod. Dit is ondergebracht in 3 programmalijnen.

De eerste programmalijn is gericht op integrale programmering bij inrichting van de buitenruimte. Het SAZ+ pilot project SORBET (Samenwerken in de OndeRgrond en openBarE RuimTe) kreeg in 2020 een definitief vervolg onder het nieuw opgerichte samenwerkingsverband MOZON (Management Overleg Zeeuwse Overheden en Netwerkbedrijven). Het lange termijn (2 tot 10 jaar) afstemmen van projecten in de openbare ruimte is succesvol voor het verlagen van maatschappelijke kosten. Verschillende partijen, ook van buiten SAZ+ tekenden op januari 2020 de samenwerkingsovereenkomst om dit initiatief voor te zetten.
Gezamenlijk afstemming van beleidsplannen die aan de basis staan van het inrichten van de buitenruimte, is tevens onderdeel van de eerste programmalijn. Voor het gemeentelijk rioleringsplan is een gezamenlijke blauwdruk opgesteld. Het eindproduct biedt een uniforme structuur waarin generiek beleid is uitgewerkt en dat inspiratie biedt op gemeente specifieke onderwerpen.

In de tweede programmalijn, Water in de keten, ligt de focus op de technische inhoud van het doelmatig en duurzaam inrichten van de waterketen.
Doelmatige en effectieve instandhouding van de afvalwaterketen staat centraal in onder andere de projecten RIOBASE, Gezamenlijk gemalenbeheer Bevelanden en Tholen en Gezamenlijk gemalenbeheer Middelburg en Scheldestromen. In het project RIOBASE is een middels een 0-meting asset management inzicht verkregen in hoeverre de deelnemende gemeenten al volgens dit principe werken. De opgestelde asset management risicomatrix komt voort uit geformuleerde kernwaarden en risico's. De asset management risicomatrix wordt getest, toepast en verder uitgewerkt bij de casusgemeenten.
Bij initiatief Gezamenlijk gemalenbeheer Bevelanden en Tholen is overgegaan tot het gezamenlijk aanbesteden van het dagelijks beheer en onderhoud van 1800 rioolgemalen. Daarbij wordt een jaarlijkse benchmark uitgevoerd, vindt monitoring en data analyse van de gemalen door eigen personeel plaats en wordt zelf beheer gevoerd over de werkprocessen.

In programmalijn 3 wordt vanuit de waterketen als basis, gekeken naar het watersysteem als geheel, met een focus op klimaatbestendigheid.
In de uitgevoerde SWO (Stedelijke Wateropgave) onderzoeken zijn knelpuntanalyses uitgevoerd en middels het toepassen van de redeneertrant, maatregelenpakketten geformuleerd voor een aantal Zeeuwse kernen waar verhoogd risico is op wateroverlast bij intense neerslag.
Kennisuitwisseling is een belangrijk onderdeel van SAZ+. In aansluiting op KASZ (Klimaatadaptatie Strategie Zeeland) is kennis uitgewisseld over de mogelijkheden tot implementatie van klimaatadaptieve maatregelen in bestaand- en nieuw te ontwikkelen stedelijk gebied.

Inleiding

Voor u ligt het jaarverslag SAZ+ 2020. SAZ+ is een samenwerking van alle dertien gemeenten in Zeeland, waterschap Scheldestromen en Evides Waterbedrijf.

De focus van SAZ+ is op het gezamenlijk kwalitatief hoogstaand vormgeven van de waterketen, vergroten van de efficiëntie in de uitvoering, verminderen van de personele kwetsbaarheid, vergroten van het innovatievermogen en besparen van kosten.

De resultaten van 2020 zijn het gevolg van de afspraken die gemaakt zijn in het kader van het Bestuursakkoord Water 2011 en 2018, en het jaarplan SAZ+ 2020. Er is voortgang geboekt op verschillende projecten die in 2019 al liepen of zijn opgestart.

Agenda klimaatadaptatie
Klimaat blijft nadrukkelijk op de agenda van de SAZ+ staan. Dit sluit aan op de visie waterketen Zeeland, waarbij een integrale aanpak en ruimtelijke differentiatie belangrijke voorwaarden zijn om een duurzame waterketen te kunnen realiseren. In de aanloop naar een omgevingsvisie en in het verlengde hiervan een omgevingsplan is de visie waterketen SAZ+ vertaald naar een strategie SAZ+ 2030.

Van buiten naar binnen
De trend om nadrukkelijker van buiten naar binnen te redeneren bij de organisatie en uitvoering van publieke taken, maakt dat transparantie en verantwoording naar de gebruiker van de waterketen centraler komen te staan in het beheer van de waterketen. Dit vertaalt zich in een verdergaande professionalisering van assetmanagement en het zichtbaarder maken van de dienstverlening.

Versterken netwerk kennisdeling
Naast de inhoudelijke accenten op klimaatbestendigheid, omgevingswet en verdergaande professionalisering assetmanagement heeft binnen de samenwerking het gezamenlijk uitwerken van beleid, onderlinge samenwerking en kennisdeling in zijn algemeenheid een stevigere basis gekregen. De SAZ+ is niet opgezet als publieksorganisatie, maar als kennisdelingsnetwerk. Het delen van elkaars opvattingen en kennis zien velen als basis en het bestaansrecht van de SAZ+ als netwerkorganisatie. Dit laat onverlet dat de gezamenlijke opinievorming over (actuele) onderwerpen individuele partijen helpt hun eigen communicatie richting bewoners te stroomlijnen.

Bezoek SAZ+ Klankbordgroep aan 'De Overloper' Middelburg, klimaat adaptieve maatregelen in bestaand stedelijk gebied, juni 2020

Resultaten van SAZ+ in 2020

Onderstaande activiteiten en projecten geven een representatief beeld van wat de samenwerking in 2020 heeft voortgebracht.

Van Visie waterketen Zeeland naar Gezamenlijke Strategie SAZ+ 2030

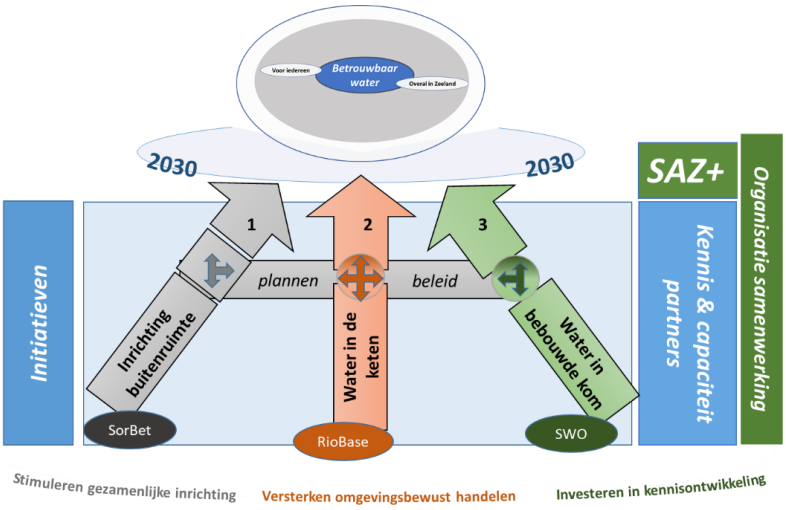
De SAZ+ heeft eind 2018 de Visie waterketen Zeeland vastgesteld. Deze visie is een leidraad voor de initiatieven en de strategie die we daarbij willen volgen. De tot nu gevolgde strategie stond in het teken van het realiseren van minder meer kosten en is uitgewerkt in 4 programmalijnen: PL1/ van vervangen naar verbeteren; PL2/ rioolvreemd water; PL3/ duurzame waterketen en PL4/ operationeel samenwerken. Voor de komende jaren verdienen onderwerpen als klimaatadaptatie, specifiek de verwerking van water in stedelijk gebied, de Omgevingswet en assetmanagement meer aandacht om effectief in te kunnen spelen op de inrichting en het beheer van de openbare ruimte.

Tegen deze achtergrond is in 2020 een nieuwe strategie ontwikkeld. Daarbij zijn ook de programma-lijnen afgezet tegen de beoogde ontwikkeling, die verwoord is in een vijftal (strategische) vragen:

1. *Hoe verhoudt de publieke "waterketen" taak zich tot nieuwe maatschappelijke opgaven en (niet-gebonden) klanten?*
2. *Hoe willen we omgaan met de waterketen voorzieningen ("assets") in relatie tot andere claims op de openbare ruimte?*
3. *Kiezen we voor het beter inzetten van regenwater in plaats van afvoeren via de (afval)waterketen?*
4. *Hoe laten we de waterketen meer op risico's gestuurd presteren?*
5. *Hoe blijft het werkdomein van de SAZ+ aantrekkelijk en inspirerend voor (nieuwe) medewerkers?*

De *strategie 2030* laat de inhoud van het werk terugkomen in 3 sporen:

1. **Inrichting buitenruimte, integrale programmering**: afstemmen voorzieningen in de (openbare) buitenruimte en strategische planvorming in kader van de Omgevingswet;
2. **Water in de keten, doelmatige duurzame waterketen**: beheren voorzieningen en verwerken van waterstromen in de waterketen van productie drinkwater tot aan de zuivering en hergebruik van afvalwater;
3. **Water in de bebouwde kom, klimaatbestendigheid in beeld**: het verwerken van regenwater binnen de bebouwde kom in relatie tot grond- en oppervlaktewater en het water in het omliggende, landelijke gebied.

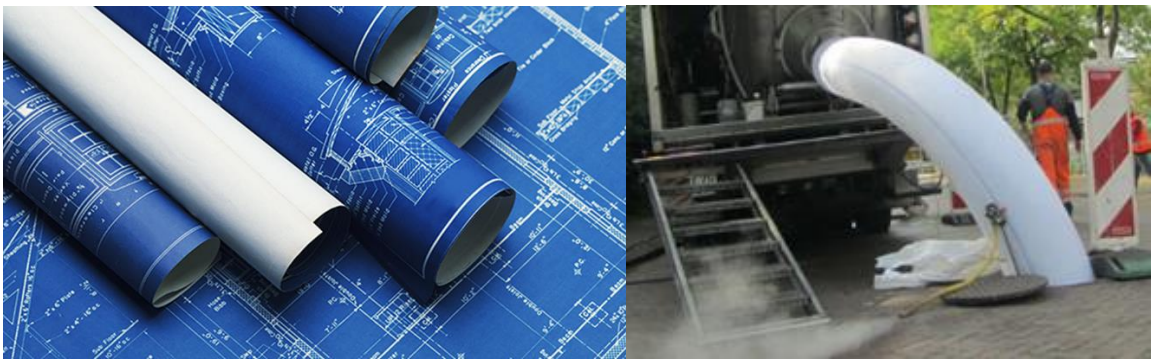
Deze sporen zijn bedoeld om richting te geven aan *initiatieven* en dienen als vertrekpunt voor de uitwerking van nieuwe programmalijnen. Het onderstaande schema schetst de vernieuwde programma aanpak.
In 2021-2022 wordt de strategie verder uitgewerkt in een meerjarenplan 2025 waarin de onderwerpen die in de strategie zijn opgenomen concreter worden uitgewerkt en waarin nuance wordt aangebracht over een aantal onderwerpen die dat nodig hebben.

Programmalijn 1. Inrichting buitenruimte, integrale programmering

Gezamenlijke Blauwdruk GRP

Iedere gemeente binnen de SAZ+ schrijft om de ca. 5 jaar op eigen initiatief een Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) waarin beleidskeuzes en ambitieniveaus met bijbehorende begroting worden voorgesteld aan de Gemeenteraad. Het GRP beslaat de (financiële) onderbouwing van de rioolheffing en het te voeren beleid voor de komende periode. Het GRP vormt daarmee een fundamentele hoeksteen in de afvalwaterketen voor gemeente en waterschap en daarmee een belangrijke kans voor de SAZ+ om, aan de basis van beleidskeuzes, de samenwerking en eenduidigheid te bevorderen.

Door de werkgroep Gezamenlijke Blauwdruk GRP is in 2020 gewerkt aan het opstellen van een gezamenlijke 'blauwdruk' als inspiratiedocument en overname document om te gebruiken bij het opstellen van de gemeentelijke GRP's. Dit sluit aan de op de doelstelling zoals geformuleerd in het Bestuursakkoord Water 2011; het delen van elkaars deskundigheid en expertise en het nemen van stappen in het gezamenlijk afstemmen van beleid (zoals eveneens opgenomen in jaarplan SAZ+ 2020).

Gezamenlijke blauwdruk verbreed GRP en 'relining' als kostenbesparende renovatiemaatregel

In 2019 is het project van start gegaan met individuele interviews van de werkgroepleden om de wensen en verwachtingen t.a.v. het eindproduct helder te krijgen. Middels verschillende werkgroep bijeenkomsten in 2020 zijn de generieke onderwerpen die in een Zeeuws GRP aan bod komen uitvoerig besproken en is veel kennis uitgewisseld. De onderwerpen waarover alle werkgroepleden overeenstemming hebben over het te voeren beleid, zijn uitgewerkt in generieke hoofdtekst. De onderwerpen / inzichten waarin gemeenten een verschillende aanpak hanteren, zijn middels keuze opties in het eindproduct uitgewerkt. Het einddocument 'Gezamenlijke Blauwdruk GRP' is in 2020 opgeleverd na een feedbackronde van de SAZ+ Klankbordgroep, het SAZ+ Kernteam en met instemming van de BOSAZ. Alle SAZ+ organisaties hebben een bewerkbare versie van het eindproduct ontvangen. Hiermee is het voor alle gemeenten mogelijk om naar eigen wens en behoefte gebruik te maken van een generieke opzet voor een GRP, generiek inhoudelijk beleid toe te passen en zijn verschillen in beleid tussen de Zeeuwse gemeenten voor iedereen inzichtelijk.

De Blauwdruk GRP bevat een complete inhoudsopgave van een GRP, ook een indeling van de hoofdstukken die 'gemeente specifiek' zijn, zoals evaluatie van de afgelopen GRP periode, een overzicht van de aanwezige voorzieningen en middelen en kostendekking, zijn opgenomen.

De generieke onderdelen van het GRP, beleid waar alle gemeenten mee te maken hebben, bestaat uit beleid van riolering, grondwater en oppervlaktewater.

Onder andere wordt ingegaan op het belang van interne afstemming van rioleringsmaatregelen met groenbeheer, wegbeheer en RO, maar ook met externe organisaties als waterschap en nutsbedrijven. Alle deelnemende organisaties onderschrijven dit.

GWSW (Gezamenlijk Woordenboek Stedelijk Water) wordt omarmt, de deelnemende partijen zien nut en noodzaak van de implementatie van het GWSW voor toekomstige samenwerking in het rioolbeheer.

Alle betrokken gemeenten staan achter het beleid om te streven naar het structureel signaleren van afkoppelkansen / kansen voor ontvlechten van stromen, en deze te verzilveren. Hierbij geven alle deelnemende gemeenten aan dat een doelmatigheidsafweging van belang is waarbij aspecten als kosten, beheer, effecten op wateroverlast en vuilemissie worden gewogen.

René Karman, projectleider werkgroep Gezamenlijke Blauwdruk GRP:
''Overleg met Zeeuwse collega's helpt mij om ons gemeentelijk afvalwaterbeleid kritisch tegen het licht te houden en te verbeteren. We leren veel van elkaar.''

De werkgroepleden hebben bij afronding van het project aangegeven dat ze de deelname aan het traject als nuttig hebben ervaren en dat het regulier updaten van het document van belang is voor het blijven uitwisselen van nieuwe kennis en inzichten.

SORBET / AZON

De intentieverklaring "Samenwerken in de openbare ruimte" is op 23 november 2017 ondertekend door Evides Waterbedrijf, Delta Netwerkgroep, de VZG en waterschap Scheldestromen. Dit heeft geleid tot de pilot 'SORBET': Samenwerken in de OndeRgrond en openBarE RuimTe. In de pilot hebben 4 gemeenten, Evides, waterschap Scheldestromen en DNWG intensief kennis gemaakt met wat de afstemming van eigen plannen in de openbare ruimte behelst.

In 2019 hebben meerdere partijen, zoals Rijkswaterstaat, aangegeven te willen aanhaken aan het initiatief. Deze opschaling vraagt niet alleen aandacht voor de functionaliteit van het gebruikte platform (Wow-portaal), maar ook voor de aansturing van het afstemmingsproces. Het samenbrengen van projecten in een planning is geen garantie dat de afstemming als vanzelf plaatsvindt. De opschaling heeft in 2020 zijn vervolg gekregen in het 'MOZON': Management Overleg Zeeuwse Overheden en Netwerkbedrijven. De deelnemende partijen tekenden hiervoor op 27 januari 2020 een samenwerkingsovereenkomst. SORBET wordt hierin opgenomen onder de naam 'AZON': Afstemming Zeeuwse Overheden en Netwerkbedrijven.

Vanuit AZON wordt afstemming van plannen in de openbare ruimte afgestemd voor de lange-termijnprojecten (2 tot 10 jaar), voor alle gemeenten in Zeeland. Doel is om gezamenlijk de hoogste maatschappelijke waarde te creëren tegen de laagste maatschappelijke kosten. Het online platform blijft hiervoor een belangrijke tool. Tot nu toe zijn hier in totaal 580 plannen of projecten opgevoerd die worden beoordeeld op combinatiemogelijkheden.

Werken in de openbare ruimte

Twee projecten waar de samenwerking vanuit AZON is toegepast zijn werkzaamheden in Scharendijke en Bruinisse in Schouwen-Duiveland, en een combinatieproject in Rilland, gemeente Reimerswaal met Zoutelande in gemeente Veere.

Annette Ottolini, Algemeen Directeur Evides Waterbedrijf: *"Voor Evides is omgevings- en klantgericht werken het uitgangspunt. Met steeds meer netbeheerders en gemeenten werken we echt goed samen in de ondergrond en dat werpt zijn vruchten af. De straat hoeft minder vaak open waardoor we de overlast voor de omgeving zoveel mogelijk kunnen beperken."*

Toename werkzaamheden

De energietransitie en klimaatadaptatie zorgen de komende jaren voor een toename van werkzaamheden in de ondergrond door de aanleg van kabel- en leidingnetten. De werkgebieden van overheden, netbeheerders en het waterschap overlappen elkaar. Door structureel samen te werken in heel de provincie Zeeland, wordt voorkomen dat straten meerdere keren kort achter elkaar opgebroken worden op dezelfde plek. De organisaties willen met de intensievere samenwerking zo bijdragen aan het verhogen van de klanttevredenheid.

Wow-portaal als online platform om projecten af te stemmen

Gezamenlijke voorbereiding Omgevingsvisie

De Omgevingswet gaat uit van een aantal kerninstrumenten, de eerste betreft de omgevingsvisie. Gemeenten hebben tot 2024 voor het vaststellen van de omgevingsvisie en tot 2029 voor het vaststellen van het omgevingsplan.

Kerninstrumenten van de Omgevingswet

Ook de waterketen zal een rol hebben in de omgevingsvisie. De waterketen speelt een belangrijke rol in het waarborgen van een gezonde leefomgeving en een klimaatbestendige inrichting van de openbare ruimte op een kosteneffectieve manier.

In 2020 is een aanpak uitgewerkt en afgestemd om gezamenlijk, maar op afstand te werken aan de omgevingsvisie op het gebied van de waterketen / stedelijk waterbeheer. In de aanpak is uitgewerkt op wat voor manier en met wie we werksessies kunnenhouden en tot welk eindproduct dit zal leiden. Gedurende een aantal werksessies wordt aan kennisuitwisseling gedaan en besproken wat de effecten van invoering van de omgevingswet op het beheer van de waterketen en stedelijk water zijn. Om alle Zeeuwse gemeenten te ondersteunen in het formuleren van een gemeentelijke omgevingsvisie worden gezamenlijke 'bouwblokken' geformuleerd. In deze bouwblokken wordt ingegaan op inhoudelijke onderwerpen die samenhangen met het vormgeven en beheer van de waterketen. In samenwerking met de stedelijk waterbeheerders en RO medewerkers vanuit alle SAZ+ partijen worden deze generieke bouwblokken vorm gegeven. Alle gemeenten kunnen deze vervolgens naar eigen inzicht en voorkeur inzetten in hun eigen gemeentelijke omgevingsvisie.

Uitvoering van deze aanpak, de werksessies en totstandkoming van de bouwblokken, staat gepland in 2021.

Programmalijn 2. Water in de keten, doelmatige duurzame waterketen

RIOBASE

Voor een groot deel van de riolering in Nederland komt het einde van de technische levensduur in zicht. In combinatie met politieke en sociale ontwikkelingen én gevolgen van de klimaatverandering (droogte en korte heftige buien) neemt de druk op de financiële middelen voor beheer en onderhoud van de rioolinfrastructuur toe. Daarbij verlangt de huidige maatschappij een transparante inzet van overheidsmiddelen, dus ook voor effectief en efficiënt rioolbeheer. Dit is zo vastgelegd in het Bestuursakkoord Water 2011.

Veel organisaties hebben assetmanagement omarmd als de systematische en transparante aanpak voor het beheer en onderhoud van hun infrastructuur. Centraal in assetmanagement staan: risicogestuurd handelen en datagedreven beslissingen nemen, en dat doen in samenwerking met anderen. Immers, zonder samen te werken blijven afwegingen voor het nemen van beslissingen beperkt tot de belangen van een eigen afdeling, of organisatie.

In 2020 is het project RIOBASE van start gegaan waarin SAZ+ en de HZ University of Applied Sciences samenwerken aan de praktijkvraag:

'Hoe kunnen rioolbeheerders in de relatief kleine Zeeuwse gemeenten, risicogestuurd, met gebruikmaking van data en in onderlinge samenwerking, efficiënt en effectief rioolbeheer uitvoeren?'

Gedurende twee jaar, zal in samenwerking met de HZ onderzoek uitgevoerd worden naar risicogestuurd en datagedreven rioolbeheer. Vier gemeenten zullen als casus gemeente dienen (Veere, Reimerswaal, Vlissingen en Sluis) om het principe van asset management op te zetten en toe te passen. Opgedane kennis en ervaringen worden met alle aangesloten partijen gedeeld en toepasbaar gemaakt.

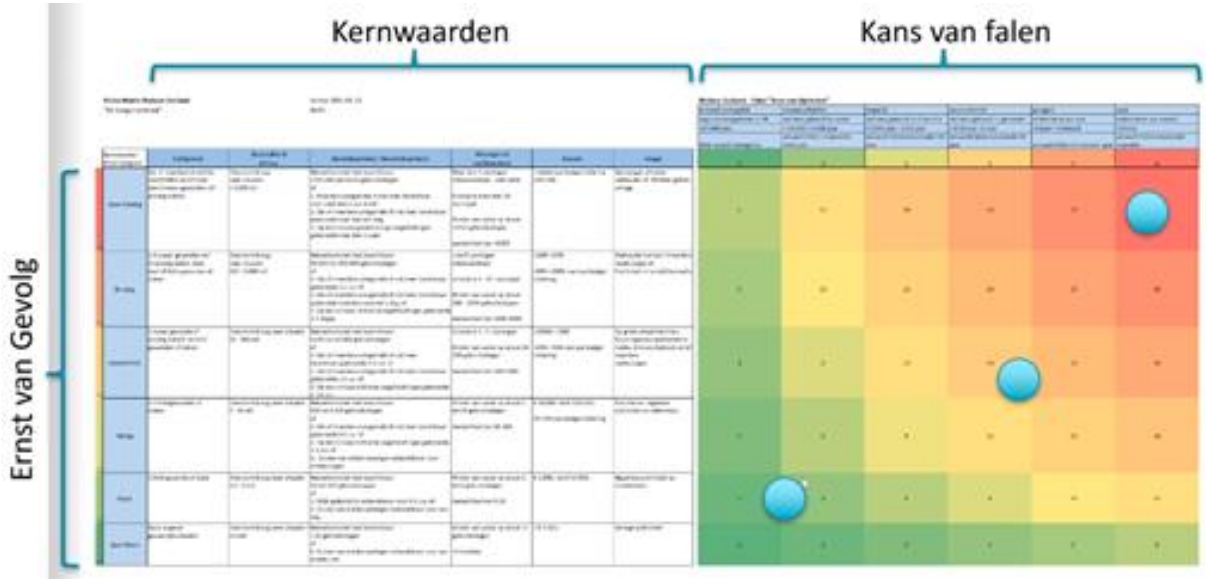

Figuur 7. RIOBASE, risicogestuurd en datagedreven rioolbeheer voor de Zeeuwse gemeenten

In 2020 is gewerkt aan het eerste werkpakket waarbij middels literatuuronderzoek een aantal asset management tools zijn geïdentificeerd om bij de Zeeuwse gemeenten toe te passen. Hiermee is een raamwerk opgezet waarmee de casusgemeenten risicogestuurd en datagedreven rioolbeheer kunnen toepassen. Daarnaast is bij de casusgemeenten een 0-meting uitgevoerd om het

'volwassenheidsniveau' van deze gemeenten op het gebied van asset management in beeld te brengen. Deze 0-meting heeft plaatsgevonden middels een enquête en semi-gestructureerd interview, uitgevoerd door studenten van de opleiding Technische Bedrijfskunde. Op deze manier zal ook bij de andere deelnemende gemeenten een 0-meting worden uitgevoerd. Op basis van de uitkomsten van de 0-meting is het raamwerk voor asset management verder vormgegeven.

Als onderdeel van het tweede werkpakket, zijn voorbereidingen getroffen om het raamwerk te toetsen binnen de gemeente Reimerswaal en Veere. Een belangrijk inzicht hierbij is dat het van belang is om de kernwaarden van een gemeente op het gebied van rioolbeheer duidelijk te hebben. Hierbij valt te denken aan kernwaarden als 'veiligheid', 'gezondheid', 'leefbaarheid' en 'kosten'. Met deze kernwaarden (in concept uitgewerkt) als vertrekpunt, is een risicomatrix opgesteld. In de risicomatrix zijn kernwaarden uitgezet tegen de risico's die deze kernwaarden bedreigen, de ernst van de gevolgen, met daaraan een kans van falen gekoppeld. De uitgewerkte risico matrix is in concept uitgewerkt en vormt de basis om voor de casus gemeenten 'risicogestuurd rioolbeheer' in te richten. Binnen werkpakket 3 zal het opgezette systeem gevuld worden met beheerdata van verschillende kernen.

Conceptuele weergave van een risico-matrix, samenhang tussen kernwaarden, ernst van gevolg en kans van falen om te bepalen of ingrijpen nodig is (locatie blauwe stip)

Gezamenlijk gemalenbeheer gemeenten Bevelanden en Tholen

Vanuit het initiatief 'Gezamenlijk gemalenbeheer Bevelanden en Tholen' wordt gewerkt aan het gezamenlijk beheren van de gemeentelijke rioolgemalen op operationeel en tactisch niveau (6 gemeenten). Middels een bottom-up aanpak, waarbij de gemaalbeheerders intensief samenwerken, is dit project tot stand gekomen en wordt dit project uitgewerkt. In 2019 en begin van 2020 is veel aandacht uitgegaan naar verkennen, inventariseren, en bepalen van mogelijke knelpunten t.b.v. een uniforme bedrijfsvoering. Tevens is er een organisatiestructuur opgezet bestaande uit o.a. datadomein, operationele zaken, planvorming en organisatie.

Het opstellen van een operationele visie op het beheer en onderhoud van de rioolgemalen is januari 2020 afgerond in de vorm van een beheerplan. Gedurende de eerste helft van het jaar is gewerkt aan

het vastleggen van de samenwerking in een borgingsdocument, onderlinge verwachtingen ten aanzien van taken en rollen en de organisatiestructuur is hier in opgenomen. Vanaf half 2020 is de stap gezet naar de operationele uitwerking van het gemalenbeheer, in nauwe samenwerking met de betrokken beheerders.

Het beheerplan voorziet in het beheer van 1800 installaties. De onderwerpen die daarin opgenomen staan om effectief gezamenlijk beheer toe te kunnen passen bestaat uit o.a.: knelpuntenanalyse samenwerking, kwaliteitsniveaus gemalen, taakverdeling beheerders, onderhoudsfrequenties, en de gezamenlijk NEN3140 keuring door eigen personeel.
Er is een gezamenlijk Programma van Eisen voor het onderhoud aanbesteed (onderhoudsbestek). De aanbesteding is per 1 september 2020 ingegaan. Xylem heeft het 2+1+1 jaar contract gegund gekregen op basis van kwaliteit, kosten en referentie (referentiegrootte, omvang van de organisatie). De directievoering wordt ingehuurd waarmee ervoor gezorgd wordt dat er 1 contactpersoon is voor de aannemer.

Onder de deelnemende gemeenten is een benchmark opgezet welke jaarlijks wordt uitgevoerd. Daarnaast vindt gezamenlijke monitoring van aquaviewgemalen door eigen personeel plaats (systeembeheer aquaview, databeheer en data-analyse). Met deze activiteiten worden een aantal kentallen verkregen, bijvoorbeeld over het aantal storingen dat optreedt, energieverbruik, areaalgrootte en kosten.

Binnen het gezamenlijk gemalenbeheer Bevelanden en Tholen is overgegaan tot de aanschaf van het XDM dataprogramma van Xylem. Middels deze software en met inzet van eigen personeel, wordt zelf beheer uitgevoerd over de werkprocessen, onderhoud en storingen. Hiermee zijn de gezamenlijke kosten voor beheer gereduceerd. Daarnaast is de data van alle 6 de gemeenten op één locatie beschikbaar om exports en analyses op te maken.

Met behulp van XDM gepland onderhoud aan een gemaal in Goes

Gezamenlijk gemalenbeheer gemeente Middelburg en waterschap Scheldestromen

Waterschap Scheldestromen en gemeente Middelburg hebben elkaar in 2018 gevonden om samenwerking in het onderhoud van rioolgemalen in de praktijk te brengen. Vanaf 1 januari 2019 is het initiatief van start gegaan met een looptijd van 2 jaar. In deze pilot voert het waterschap het onderhoud uit aan alle Middelburgse rioolgemalen. Doelstelling is om de kwetsbaarheid t.a.v. beheer van rioolgemalen te verminderen en de kwaliteit van het gemaalbeheer te borgen en verbeteren zonder meerkosten. Daarnaast willen beide partijen graag kennis en ervaring opdoen met- en leren van de operationele samenwerking. Daarna zal worden besloten hoe verdere samenwerking vorm krijgt.

Bij de start van de samenwerking was er een aantal uitdagingen. Operators moesten wennen aan de gemeentelijke installaties en de beheersoftware. Dit veroorzaakte in het begin dat de reactietijd op storingen niet altijd volgens afspraak werd gehaald en dat het onderhoud relatief meer tijd kostte. Door de geleerde lessen lukt dat nu wel en verloopt de samenwerking soepel. De beheerkosten zijn in 2019 niet toegenomen. Gedurende 2020 is een afname van kosten opgetreden. Het project ligt op koers m.b.t. van elkaar leren en het borgen en verhogen van de kwaliteit. De beoogde kwaliteitsverbetering gebeurt in de vorm van renovaties en verbetering van de installaties en opstellingen. Aandachtspunt blijft de bezetting van operators (kwetsbaarheid) en goed gebruik van beheersoftware. Als opschaling plaatsvindt is dit een belangrijk aandachtspunt. De voortgang van de pilot is gedeeld binnen de Klankbordgroep SAZ+. Vervolgstappen zijn om een samenwerking uit te werken voor gemaalonderhoud voor de langere termijn en op grotere schaal en om te bepalen welke meerwaarde het waterschap verder kan bieden in het gemaalbeheer.

Eerste inventarisatie met gemeente- en waterschap medewerkers van een rioolgemaal in Middelburg

Rioleringsdata delen via Dataportaal Zeeland

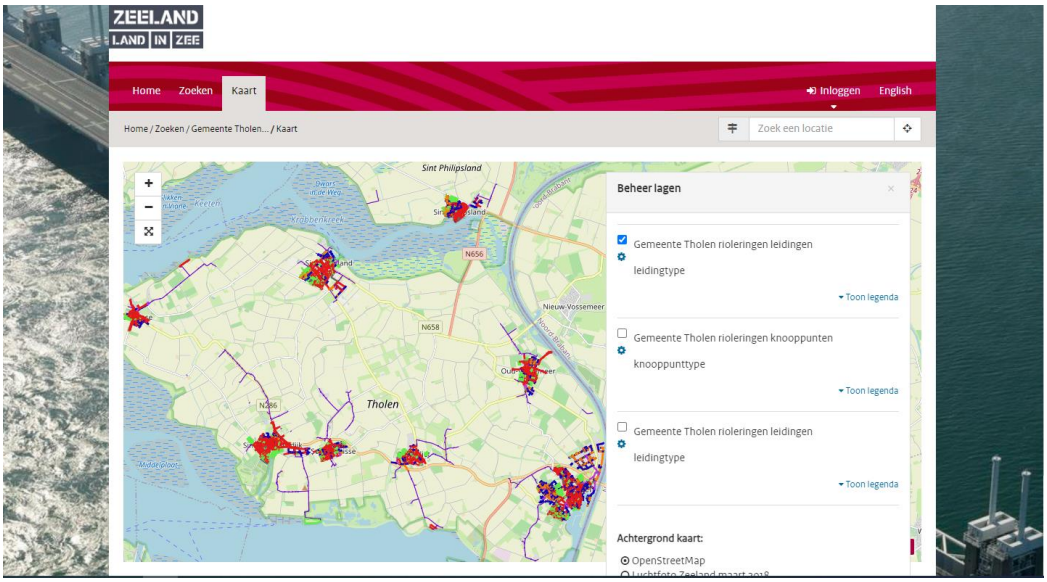
In de onderlinge samenwerking tussen de SAZ+ partijen wordt geregeld informatie uitgewisseld. Voor een goede onderlinge samenwerking in de waterketen is het van belang om actueel inzicht te hebben in de aanwezige riool- en waterinfrastructuur van partnerpartijen. Dit kan gaan om data uitwisseling tussen aangrenzende gemeenten of tussen gemeente en waterschap. Ook voor andere organisaties kan het wenselijk zijn om toegang te hebben tot deze informatie (hupldiensten, aannemers, rioolontstoppingsbedrijven e.d.)

Doorgaans wordt informatie uit GIS (geografische informatiesystemen); Arc GIS of OBSURV toegezonden op het moment dat partnerpartijen deze informatie nodig hebben, bijvoorbeeld aan de start van een infrastructureel project. Het werkt echter sneller en is minder arbeidsintensief om elkaar toegang te geven tot de actuele GIS data van alle partnerpartijen. Tegenwoordig is dat op verschillende manieren eenvoudig te regelen.

Binnen dit initiatief is in 2020, middels een enquête, geïnventariseerd welke SAZ+ organisaties willen deelnemen. Als belangrijke stap daarbij, is naast de technische mogelijkheden, met name goed gekeken naar de wensen/eisen vanuit de partnerorganisaties t.a.v. gegevensbescherming. Er is een aanpak uitgezet waarbij gegevensbescherming geborgd is.

Op het gebied van de technische inrichting van een gezamenlijk platform zijn stappen gezet. Dataportaal Zeeland is gevonden als geschikt platform om de data te delen, tevens is hier voorzien in een viewer. In samenwerking met SWECO, de beheerder van beheersoftwarepakket OBSURV-RioGL, wordt verkend wat de mogelijkheden zijn om real life data uitwisseling mogelijk te maken.

In 2021 wordt op basis van technische mogelijkheden en kosten een definitieve keuze gemaakt of publicatie van actuele rioleringsdata op Dataportaal Zeeland doorgang gaat vinden.

Rioleringsdata in Dataportaal Zeeland

Werking / gebruikersgroep RioGL

Voor een gedegen beheer van het rioolsysteem is het van belang om goed zicht te hebben op de aanwezige rioolinfrastructuur en de onderhoudsstaat daarvan. Twaalf Zeeuwse gemeenten gebruiken RioGL als ondersteunende software tool (onderdeel van OBSURV, geleverd door SWECO) om de infrastructuur en inspectiedata in beeld te brengen en te houden.

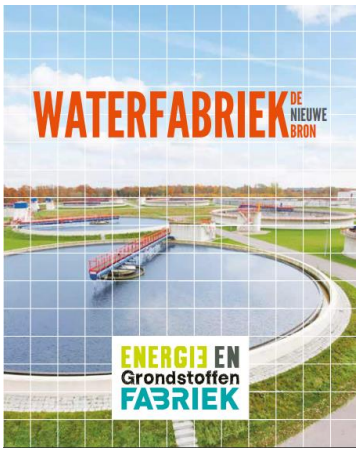

RioGL ondersteunend software tool rioolbeheer

Vanuit verschillende Zeeuwse gemeenten bestond de behoefte om beter te leren werken met RioGL. In 2019 is in SAZ+ verband en enquête onder de gebruikers van RioGL uitgezet om de behoefte te inventariseren. Op basis van de feedback is in overleg met SWECO een Zeeuwse gebruikersbijeenkomst gepland. Deze is gehouden op 21 jan 2020. In oktober en november 2020 heeft SWECO voor de Zeeuwse gemeenten 3 cursussen gedraaid: ‘basistraining’, ‘raadplegen’ en ‘muteren’ RioGL.

Benutten effluent RWZI

Vanaf 2019 liep een verkenning naar het benutten van het effluent van rioolwaterzuiveringsinstallaties (RWZI's) als zoetwaterbron. Een circulaire aanpak waarbij effluent als waardevolle bron wordt toegepast draagt bij aan de duurzaamheid van onze samenleving. Eveneens kan het decentraliseren van zoetwaterbronnen in Zeeland de kwetsbaarheid t.a.v. watertekorten verlagen.

Waterfabriek, de nieuwe bron

Voor de RWZI in Hulst is in samenwerking tussen Evides en waterschap Scheldestromen een verkenning opgestart naar de toepasbaarheid van het effluent als zoetwaterbron. De systematiek zoals uitgewerkt in 'Waterfabriek de nieuwe bron' door het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (bijgedragen door Evides en verschillende waterschappen waaronder waterschap Scheldestromen) wordt hiervoor gebruikt.

Na verkenning van kansrijke opties voor hergebruik van effluent van RWZI Hulst, bleek industriële toepassing als demiwater het meest kansrijk. In 2020 is deze optie in een haalbaarheidsonderzoek verder onderzocht. Duidelijk is dat met dit hergebruik van effluent een maatschappelijke en strategische meerwaarde te bereiken is, het zou leiden tot minder wateronttrekking aan ondergrondse bekkens.

In het haalbaarheidsonderzoek is gekeken naar aspecten als: afzetmogelijkheden, waterkwaliteiten, technologie & kosten, schaalgrootte & kwantiteit en afstand & transport.

Op basis van het onderzoek is gebleken dat hergebruik van effluent van RWZI Hulst nu nog niet haalbaar is. Wanneer emissie-eisen voor effluent worden aangescherpt of wanneer de marktprijs van demiwater stijgt kan hier verandering in komen.

Als vervolginitiatief wordt een verkenning naar de toepasbaarheid van het effluent van de RWZI Ritthem en RWZI Annapolder in overweging genomen.

Optimalisatie sturing afvalwater (procesautomatisering)

Middels rioolgemalen zorgen SAZ+ organisaties ervoor dat het afvalwater in de rioolsystemen wordt afgevoerd naar de rioolwaterzuivering. Door deze rioolgemalen op een slimme manier aan te sturen kunnen de prestaties van het systeem worden verbeterd. In het project 'Optimalisatie sturing afvalwater' wordt gewerkt aan het uitwisselen van procesdata van de rioolgemalen tussen gemeenten en waterschap en het slim inregelen van de aansturing van de gemalen. Doelstelling van het project is; het verminderen van het overstortvolume vanuit het riool naar oppervlaktewater, het optimaal benutten en verdelen van de rioolcapaciteit (beschikbare berging benutten), energiebesparing van de gemalen en het beter functioneren van het zuiveringsproces. Binnen Zeeland komt de procesdata van de gemeentelijke gemalen op een aantal hoofdposten samen. Voor de Zeeuws Vlaamse gemeenten komt de procesdata samen in Sluis. Procesdata van de Bevelanden en Tholen komt

Pompput riool

samen in Goes, gehost door Xylem. De hoofdpost voor Walcheren is geplaatst in Veere. Schouwen Duiveland heeft hosting van Xylem.

Op de hoofdposten wordt gewerkt aan het leggen van een directe koppeling tussen de gemeente- en waterschap rioolgemalen.

In 2020 zijn 31 gemeentelijke rioolgemalen van de hoofdpost Goes gekoppeld aan het systeem van het waterschap, en zijn tegelijkertijd 56 rioolgemalen van het waterschap gekoppeld aan de hoofdpost Goes.

In totaal zijn nu 150 rioolgemalen gekoppeld:

Hoofdpost	Gemeente	Aantal rioolgemalen gekoppeld		
		Gemeente	Waterschap	Totaal
Veere	Veere	7	3	10
	Middelburg	4	3	7
	Vlissingen	12	1	13
Schouwen-Duiveland	Schouwen-Duiveland	14	3	17
Goes	Goes	3	8	11
	Borsele	5	16	21
	Kapelle	2	3	5
	Reimerswaal	8	13	21
	Noord-Beveland	7	7	14
	Tholen	6	9	15
Sluis	Sluis	13	3	16
	Terneuzen	0	0	0
	Hulst	0	0	0
Totaal		81	69	150

In 2021 wordt de koppeling van rioolgemalen in de gemeente Hulst en de gemeente Terneuzen voorbereid.

In de huidige fase van dit initiatief worden alleen die rioolgemalen gekoppeld waar een duidelijke behoefte is aan integraal inzicht en sturing. Op termijn zou een verdere integratie meer voordelen kunnen opleveren, maar hierover moeten in SAZ+ verband nog afspraken gemaakt worden.

Remco Meijers, Technisch beleidsmedewerker gemeente Borsele: *“Door inzet van specialisten procesautomatisering van waterschap Scheldestromen was het mogelijk om voor elkaar de aansturing van onze gemalen inzichtelijk te maken, procesdata te analyseren en functioneel te sturen op waterstromen. We hebben meer inzicht in het systeem, begrijpen de werking beter en kunnen daardoor beter sturen.’’*

Rioolvreemd water

De hoeveelheid rioolvreemd water die door de RWZI ‘s in Zeeland wordt verwerkt, is geschat op circa 16 miljoen m3 per jaar (op een totale hoeveelheid afvalwater van 58 miljoen m3). Relevante bronnen van rioolvreemd water zijn getraceerd, zoals instromend oppervlaktewater, aangesloten drainage, pompjes van kelders, lekwater in riolering of hemelwaterafvoer aangesloten op droogweerafvoer.

In de tweede helft van 2020 zijn een aantal bestuurlijke en ambtelijke overleggen gevoerd over het tegengaan van rioolvreemd water. In de overleggen zijn verschillende creatieve ideeën opgehaald om de algehele voortgang en het nemen van maatregelen te bevorderen. Dit heeft geleid tot nieuwe initiatieven waaronder gericht onderzoek naar indringend grondwater, afstemmen van de aanpak met het project RIOBASE, het benutten van subsidiemogelijkheden en het vereenvoudigen van de noodzakelijke analyses middels het implementeren van software.

Do’s en dont’s rioolvreemd water

Programmalijn 3. Water in de bebouwd kom, klimaatbestendigheid in beeld

Uitvoering Stedelijke Water Opgave

De in 2017 uitgevoerde 'QuickScan kwetsbare locaties' geeft een goed beeld van de gebieden die in Zeeland mogelijk kwetsbaar zijn voor de weerbeelden kort hevig nat of langdurig nat. De Quick scan is onder andere input geweest voor de klimaatstresstesten die de gemeenten in 2018/2019 hebben uitgevoerd. Deze testen zijn een stap in een bewustwordingstraject om het omgaan met de effecten van klimaatveranderingen een plek te geven in ons doen en laten. Via het provinciale initiatief voor het ontwikkelen van een Klimaatadaptatie Strategie Zeeland wordt vanuit de samenwerking expertise ingebracht over regenwateroverlast.

Na de uitvoering van de QuickScan naar mogelijk kwetsbare locaties is gestart met de uitvoering van de Stedelijke Wateropgave (SWO) onderzoeken. De stedelijke wateropgave betreft gebiedsbeschouwing, knelpuntenanalyse en formulering van integrale maatregelenpakketten om schade door wateroverlast en droogte in het stedelijk gebied zo veel mogelijk te voorkomen. Riolering en de openbare ruimte (waaronder de openbare wegen, het openbaar groen en het stedelijk oppervlaktewater) worden hierbij als één samenhangend systeem beschouwd.

In 2020 zijn voor verschillende Zeeuwse kernen de SWO onderzoeken tot afronding gekomen. Om een impressie te geven van mogelijke uitkomsten van een SWO analyse is op de volgende pagina de uitkomst van SWO 's-Gravenpolder opgenomen.

De kernen waarvoor in 2020 het onderzoek is afgerond zijn: Terneuzen binnenstad, Sas van Gent, Sint Jansteen, Heikant, Middelburg, 's-Gravenpolder, Krabbendijke, Kortgene, Colijnsplaat en Kamperland.

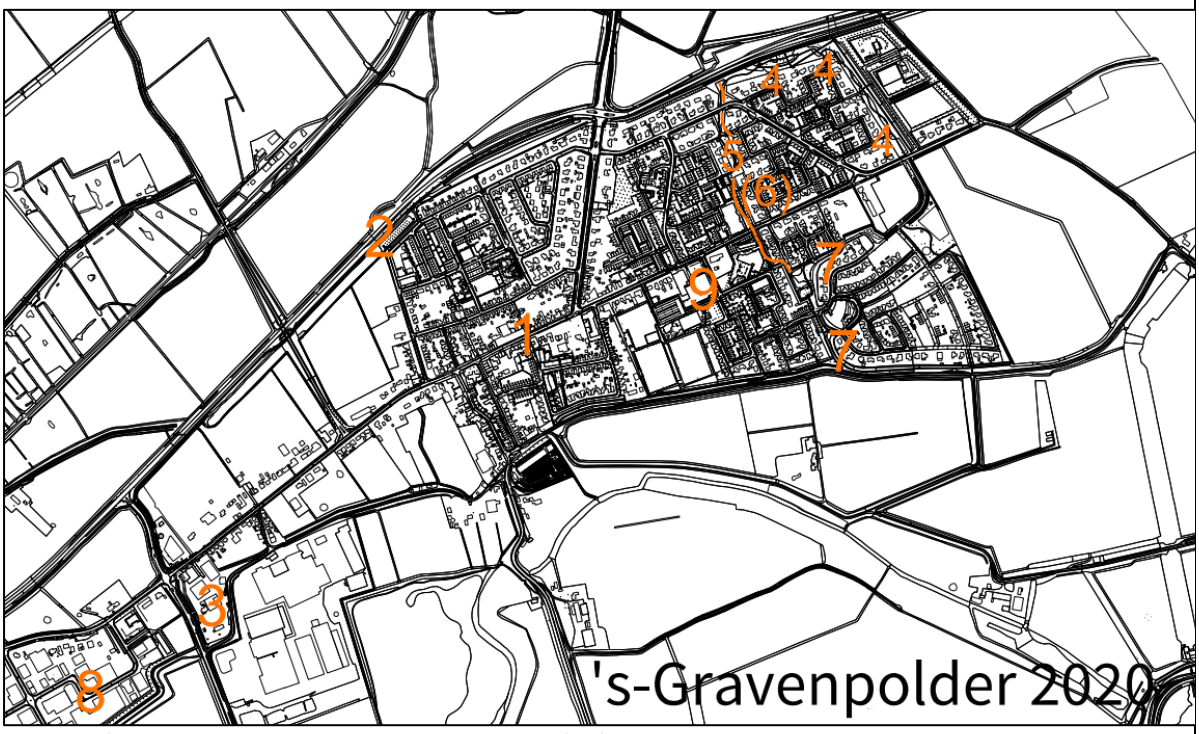
Conform de huidige planning is het mogelijk om de SWO onderzoeken voor alle 36 Zeeuwse kernen met verhoogde mate van urgentie (quickscan 2017) voor het einde van 2023 afgerond te hebben. De behoefte vanuit de gemeente, als initiatiefnemer van de SWO onderzoeken, blijft hierin leidend.

Wateroverlast na korte hevige neerslag

Voorbeeld, uitkomsten SWO onderzoek ‘s-Gravenpolder 2020

De aanleiding voor SWO-onderzoek ’s-Gravenpolder was tweeledig: de hevige wateroverlast en droogte in de kern in 2018 en de SAZ+-afspraak voor onderzoek naar voorkómen van wateroverlast (klimaatbestendigheid) in bebouwd gebied.
Aan de hand van de redeneertrant hebben waterschap en gemeente met belangrijke stakeholders in het gebied (DNWG, woningcorporatie) de stedelijke wateropgave onderzocht met een integrale benadering, dus met de beleidsvelden water, infrastructuur, energie, biodiversiteit, ondergrond en groen. Al beredenerend zijn in twee bijeenkomsten de knelpunten, kansen en oplossingen in beeld gebracht die verdere klimaatverandering kan veroorzaken in bebouwd gebied. Uitgangspunt was dat diverse instanties zo veel mogelijk met elkaars projecten meeliften op relevante beleidsvelden zoals water, infrastructuur, energie, biodiversiteit en groen.
Uiteindelijk zijn er 9 knelpuntlocaties geconstateerd waarvoor oplossingsrichtingen zijn geformuleerd. Aanvullend zijn urgentie en kosten in beeld gebracht. Hieronder volgt een overzicht.

Wateroverlast:		Urgentie knelpunt	gevaar voor
1.	’s-Gravenstraat	hoog	woningen
2.	Schuitweg – Fortrapastraat	hoog	energievoorziening, trafo’s
3.	Industriestraat	laag/ middel	loods (opslag)
4.	Prunusstraat	hoog	woningen
5.	Populierenstraat - Langeweg	middel	woningen
Droogte		Urgentie knelpunt	
6.	Groenzone Populierenstraat	laag/ middel	flora en fauna
7.	Sloten en vijvers in stedelijk gebied	laag/ middel	flora en fauna
Hitte		Urgentie knelpunt	
8.	Bedrijventerrein Spoorstraat	middel/ hoog	volksgezondheid
9.	Klimopplein bij supermarkt	middel/ hoog	volksgezondheid

Ook meer algemene oplossingsrichtingen zijn geformuleerd, die als aandachtspunten worden meegenomen bij maatregelen (zoals beheer, renovatie, nieuwbouw) in bebouwd gebied.
Voor de knelpunten met de hoogste urgentie (1, 2 en 4) zijn maatregelen in voorbereiding.

Klimaatadaptatie strategie Zeeland (KASZ)

In Zeeland werken de gezamenlijke overheden aan de Klimaatadaptatie Strategie Zeeland. Het lag in de bedoeling om deze strategie in 2020 door de afzonderlijke algemene besturen van de betrokken overheden te laten vaststellen. Mede door corona is deze vaststelling uitgesteld tot medio 2021.

De SAZ+ maakt deel uit van het bestuurlijk en ambtelijk kernteam KASZ en levert input op de klimaatthema's regenwateroverlast en droogte met een focus op stedelijk gebied. Deze betrokkenheid heeft in 2019 en 2020 in totaal 17.000 euro aan compensatie opgeleverd op grond van een Rijksbijdrage voor het stimuleren van planprocessen in kader van het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie.

Na vaststelling van de KASZ zal deze samenwerking gericht zijn op de uitvoering van de uitvoeringsagenda. Onderdeel hiervan is een financiële ondersteuning van klimaatadaptatie. Hiervoor is een Zeeuwse Impulsregeling in de maak om maatregelen in de praktijk te brengen en te realiseren voor 1-1-2028 op basis van een cofinanciering van 33%.

Kennisuitwisseling Klankbordgroep SAZ+

Binnen de SAZ+ klankborgroep wordt geregeld aan kennisuitwisseling gedaan. In 2020 is onder andere kennis uitgewisseld over klimaatadaptatie in bestaande- en nieuwbouwwijken. Hierbij zijn aspecten als technische inrichting, subsidietrajecten, klimaatadaptief tuinontwerp, betrekken van bewoners en totstandkoming besproken.

Nieuwbouwwijk Claverveld: klimaatadaptief inrichten van bebouwd gebied door ontvlechten van waterstromen, bovengrondse afstroming van hemelwater en stimuleren van groene tuinen.

De Overloper in Dauwendaele, klimaatadaptieve maatregelen in bestaand bebouwd gebied door o.a. afkoppeling van daken en verharding met vervolgens vertraagde afvoer naar oppervlaktewater.

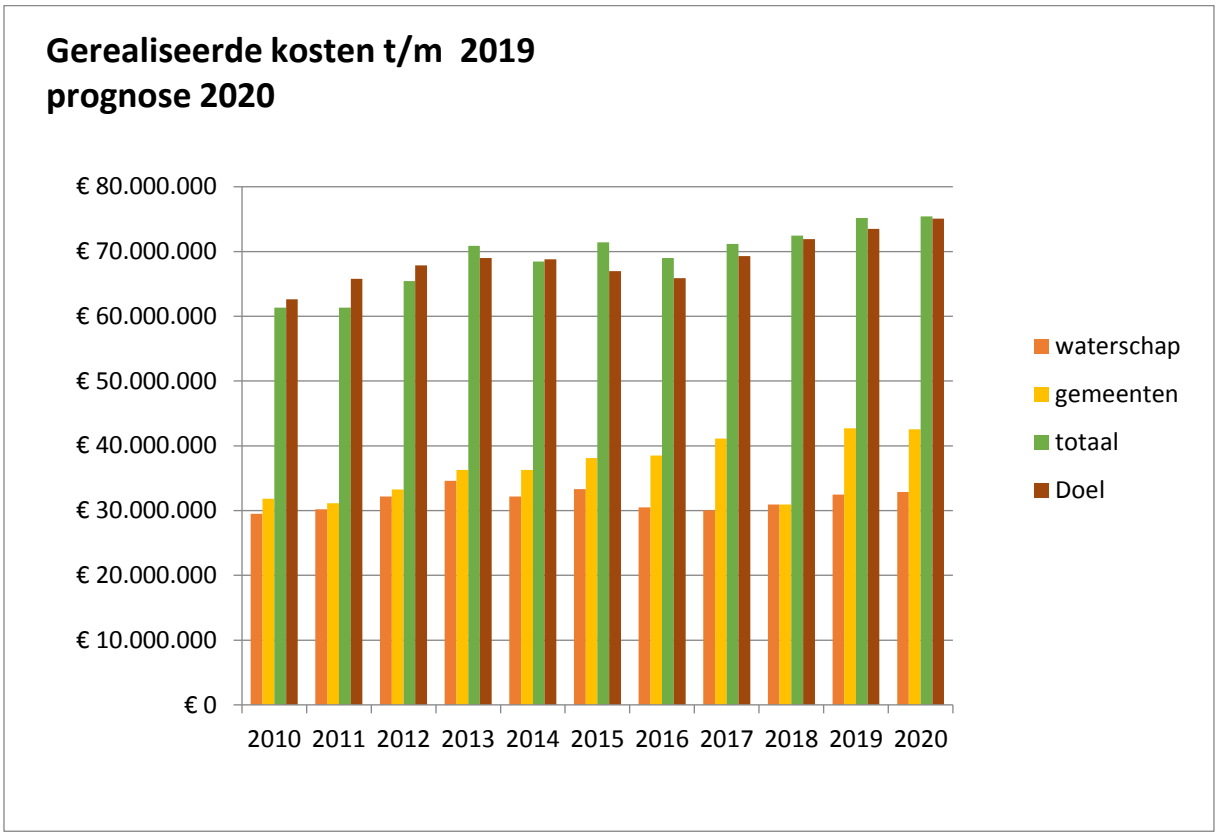

Nieuwbouwwijk Zuidhoek 3, klimaatadaptatie door o.a. ontvlechten van stromen, infiltratie van hemelwater en klimaatadaptieve tuinen.

Kostenontwikkeling SAZ+

In Zeeland is afgesproken om de jaarlijkse kosten van de afvalwaterketen met 12 miljoen euro te beperken tot 70 miljoen euro per jaar in 2020 (prijspeil 2013). De SAZ+, in het bijzonder de werkgroep Monitoren kostenontwikkeling, heeft jaarlijks de kosten in beeld gebracht op basis van de jaarrekeningen van de afzonderlijke organisaties. Praktisch betekent dit, dat na vaststelling van de jaarrekeningen de werkelijk gemaakte kosten van bijvoorbeeld in 2019 eind 2020 bekend zijn. Onderstaande grafiek geeft de kosten per jaar aan. Deze kosten zijn op basis van het actuele prijspeil. De “doelstaven” zijn hierin geïndexeerd.

Jaarlijkse kosten in relatie tot (geïndexeerd) kostenplafond

Bij de aangegeven jaarlijkse kosten dient rekening gehouden te worden met kosten onder de noemer “aanvullende kosten”, die bij het opstellen van de “minder meer” doelstelling in 2013 niet in beeld waren. Deze aanvullende kosten bedragen vanaf 2017 meer dan 3 miljoen euro per jaar. Met dit gegeven is de conclusie gerechtvaardigd dat met de nog verwachte jaarlijkse kosten de beoogde “minder meer” doelstelling in 2020 wordt bereikt.

Financiën 2020

Onderstaande tabel geeft de inkomsten en uitgaven aan in 2020. De uitgaven zijn binnen de begroting gebleven. Het boekjaar 2020 is afgesloten met een batig saldo van € 14.765.

Inkomsten SAZ+ (bijdragen Scheldestromen, Evides, de 13 Zeeuwse gemeenten)	
Budget SAZ+	€ 182.500
Batig saldo 2019	€ 5.623

Uitgaven SAZ+	
Uitgaven (zie specificatie)	€ 167.735

Specificatie uitgaven 2020	**Uitgaven**
Personeelskosten programmamanagement (1,2 fte)	€ 134.066
Externe kosten (Pleio, extern advies)	€ 26.437
Verrekening kosten inzameling medicijnresten met OLAZ	€ 12.949
Overige kosten (aanpassen infograhic SAZ+, netwerkbijeenkomst, verslaglegging)	€ 2.284
Onvoorzien (opbrengsten bijdrage risicodialoog ikv KASZ)	(-) € 8.000
Totaal	€ 167.735

Verschil inkomsten en uitgaven	
Batig saldo 2020	€ 14.765

Het positieve saldo van 2020 hangt samen met de volgende posten:

- Afgelasten netwerkbijeenkomst/bbq ivm corona.
- Advieskosten van geplande projecten zijn niet in 2020 in rekening gebracht.
- De deelname aan de risicodialoog/ambtelijk kernteam van Klimaatadaptatiestrategie Zeeland heeft een niet begrote vergoeding opgeleverd van € 8.000.

Het batige saldo 2020 wordt toegevoegd aan de reserve, die per 1 januari 2020 € 20.598 bedroeg. Hierdoor is de reserve op 31 december 2020 gelijk aan € 35.363.